

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головань Т. С. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання. *Рідна школа*. 2004. №6. С. 15–17.
2. Лозова В. І. Пізнавальна діяльність школярів. Харків : Основа, 2009. 87 с.

Коваль Анастасія,
здобувач другого
(магістерського) рівня
вищої освіти,
*Мелітопольський державний
педагогічний університет імені
Богдана Хмельницького,
м. Запоріжжя,*
Науковий керівник:
асистент кафедри початкової
і спеціальної освіти
Черкашина К. А.

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ВСЕБІЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У сучасних умовах розвитку Нової української школи особлива увага приділяється формуванню ключових компетентностей у здобувачів початкової освіти. Серед них важливе місце посідає соціальна компетентність як один із визначальних чинників успішної адаптації особистості до життя в суспільстві, її здатності до ефективної взаємодії, співпраці, дотримання етичних норм і правил, побудови здорових міжособистісних відносин [3]. Початкова школа є тим періодом, коли у дитини формуються базові життєві орієнтири, розвиваються якості, які надалі визначатимуть її соціальну поведінку, вміння будувати стосунки, конструктивно вирішувати конфлікти, поважати інших та взаємодіяти в різних соціальних ситуаціях [2].

Соціальна компетентність включає низку важливих умінь і якостей, зокрема: здатність до комунікації, роботу в команді, співпереживання, дотримання соціальних норм, толерантність, відповідальність за власну поведінку, готовність до співпраці, вміння вирішувати конфлікти мирним шляхом [1]. Вона є тим підґрунтям, яке забезпечує не лише ефективне навчання, а й гармонійний розвиток особистості, її психологічне благополуччя та успішну соціалізацію [5].

У державному стандарті початкової освіти соціальна компетентність визначається як одна з наскрізних умінь, що мають формуватися у процесі навчання та виховання. Це означає, що її розвиток не може бути обмежений окремими предметами чи виховними заходами – натомість вона повинна інтегруватися у всі аспекти шкільного життя [2]. Важливо, щоб соціальні навички розвивалися не лише на уроках «Я досліджую світ» чи під час класних годин, а були присутні в мовному середовищі, математиці, фізкультурі тощо. Наприклад, під час групової роботи на уроці математики учні вчаться домовлятися, висловлювати думки, слухати інших; під час занять з мистецтва – співпрацювати, обмінюватися ідеями; на фізкультурі – дотримуватися правил, поважати суперника, підтримувати команду [6].

Формування соціальної компетентності потребує від учителя не лише розуміння сутності цієї категорії, а й наявності методичного інструментарію, здатності створити в класі атмосферу взаємоповаги, довіри, відкритості [3]. Важливо, щоб дитина з перших днів у школі відчувала себе прийнятою, почутою, цінною. Такий психологічний клімат є передумовою розвитку соціально-комунікативних навичок. Значну роль у цьому відіграє педагогічна взаємодія – стиль спілкування вчителя з дітьми, його вміння слухати, вести діалог, підтримувати, надавати конструктивний зворотний зв'язок, бути прикладом етичної поведінки [5].

Серед ефективних методів і прийомів, які сприяють формуванню соціальної компетентності, можна виділити: використання інтерактивних форм роботи (робота в парах і групах, навчальні ігри, проєктна діяльність, дискусії), організацію спільних творчих і дослідницьких завдань, створення ситуацій морального вибору, застосування формувального оцінювання [4]. Ігрові методи мають особливе значення, оскільки гра для дитини є природною формою пізнання світу й соціальної взаємодії. Через сюжетно-рольові ігри діти вчаться бути в різних соціальних ролях, розуміти почуття інших, висловлювати свої емоції прийнятним способом, розв'язувати суперечки, діяти в команді [2].

Не менш важливу роль відіграє виховний потенціал шкільного середовища: правила класу, традиції, способи розв'язання конфліктів, заохочення позитивної поведінки, участь учнів у спільних справах, волонтерських акціях, ініціативах [1]. Важливо навчити дитину не лише знати правила співжиття, а й керуватися ними в щоденній поведінці. Соціальна компетентність не виникає сама собою – вона потребує системної та цілеспрямованої роботи, поступового переходу від зовнішнього контролю до внутрішніх переконань, цінностей, відповідального вибору [3].

У процесі формування соціальної компетентності важливою є також співпраця з батьками, оскільки саме родинне виховання значною мірою формує уявлення дитини про норми поведінки, комунікативну культуру, повагу до інших. Спільна участь родини й школи у вихованні сприяє узгодженості вимог, послідовності впливів, а також формуванню єдиного ціннісного поля [6]. Варто залучати батьків до класних заходів, тренінгів, обговорення проблем соціальної адаптації, просвітницьких зустрічей.

Соціальна компетентність молодшого школяра є не лише освітнім результатом, а й передумовою для формування інших компетентностей. Лише за умови сформованих навичок спілкування, співпраці, відповідальної поведінки дитина зможе ефективно навчатися, розвивати критичне мислення, творчі здібності, ініціативність [5]. Саме тому соціальна компетентність повинна розглядатися як пріоритет у системі всебічного розвитку особистості здобувача початкової освіти.

Таким чином, формування соціальної компетентності у молодших школярів – це не додатковий компонент освітнього процесу, а його невід’ємна складова. Від успішності цієї роботи залежить не лише комфортне перебування дитини у шкільному середовищі, а й її здатність жити в демократичному суспільстві, поважати інших, брати відповідальність за себе й оточення. Завдання сучасного педагога – створити умови для повноцінного соціального розвитку дитини, формуючи не лише компетентного учня, а й свідому, гуманну, відповідальну особистість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова Г. М. Виховання соціальної активності молодших школярів у процесі навчання. *Початкова освіта*. 2022. № 4. С. 22–25.
2. Крамущенко Л. Є. Формування соціальної компетентності молодших школярів: теорія і практика. Харків : Основа, 2020. 128 с.
3. Левченко О. М. Соціальна компетентність як ключова складова особистісного розвитку учнів початкової школи. *Педагогічний дискурс*. 2021. № 31. С. 75–80.
4. Пометун О. І., Пирожено Л. А. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
5. Савченко О. Я. Теоретичні засади реалізації компетентнісного підходу в початковій школі. *Початкова школа*. 2017. № 9. С. 3–9.
6. Черкашина К. Формування соціальних навичок у дітей початкової ланки через навчання в групах. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка*. 2024. Вип. 2 (33). С. 160–164.